

liśmy], brnęlibyśmy [brnelibyśmy]; *rzeczownik*: brnięcie; brnąć *przez co, w czym, po czym, w co, jak*;

„posuwać się z trudem, najczęściej po terenie bagnistym, grząskim, piaszczystym; zapuszczać się w coś coraz głębiej”: Dosyć długo brnęliśmy przez piasek, zanim ukazał się naszym oczom brzeg morza. Takiej zimy jak ta już dawno nie było; niemal codziennie brnęliśmy w śniegu po kolana. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: • Brnąć przez błoto||po błocie, przez piach, przez wodę. • Brnąć w las, w puszcze. ♦ *przenośny* Brnąć w długie, w kłamstwa, w rozpustę 'zaciągać coraz więcej długów, coraz więcej kłamać, stawać się coraz bardziej rozpustnym'. *Wyrazy i połączenia bliskoznaczne*: iść, wlec się, ciągnąć się, człapać, ciapać, powłóczyć nogami, brodzić.

Wyrazy pochodne: zob. do-brnąć, prze-brnąć, przy-brnąć, wy-brnąć, za-brnąć; zob. też: brnięcie.

Por. ruch.

brneński *pochodny od* Brno; *przymiotnik*: brneńska, brneńskie, brneńscy; *nie stopniuje się*;

„taki, który dotyczy Brna, pochodzi z Brna, jest charakterystyczny dla Brna – miasta położonego w Czechach, na Morawach”: Bardzo zainteresowały turystów brneńskie kościoły.

brnięcie *pochodny od* brnąć; *rzeczownik r. n.*; *D.* brnięcia, *bez l. mn.*;

„o chodzeniu: zapadanie się, posuwanie się z trudem, najczęściej po terenie bagnistym, grząskim, piaszczystym”: Brnięcie przez błoto nie należało do przyjemnych zdarzeń podczas wakacyjnego biegu na orientację. Z wyprawy na Śnieżkę najlepiej zapamiętałam brnięcie w śniegu po kolana. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: • Brnięcie przez piach. • Brnięcie w las. *Wyrazy i połączenia bliskoznaczne*: człapanie, brodenie.

Por. ruch.

broczyć *czasownik; niedokonany*; broczę, broczysz, brocz, broczył, bro-

czyliśmy [broczyliśmy], broczylibyśmy [broczylibyśmy]; *rzeczownik*: broczenie; broczyć *co, w czym, czym, jak, komu, z czego; dla znaczenia l. tylko* broczy, broczyła, broczyłyby;

1. „o krwi, która wypływa komuś z rany: płynąć, ciec, wyciekać”: Gdy zobaczyłem, że poszkodowanemu w wypadku krew broczy z rany, zacząłem drzeć koszulę, aby ją zatamować. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: • Krew broczy z ramienia, z rany. *Wyrazy i połączenia bliskoznaczne*: płynąć, ciec, cieknąć, sączyć się, lać się, kapać, lecieć.

2. „o osobie, której krew wypływa z rany: krwawić”: Chory broczył krwią, więc przybiegła pielęgniarka, by założyć nowy opatrunek. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: • Broczyć krwią, posoką, farbą, juchą. *Wyrazy i połączenia bliskoznaczne*: krwawić, wykrawiać się.

3. *przestarzały* „nurzać, maczać we krwi”: Miecz w bratniej broczył krwią. *Wyrazy i połączenia bliskoznaczne*: nurzać, topić, maczać.

Wyrazy pochodne: zob. z-broczyć; zob. też: wybrocznica, wybroczyzna.

broda *rzeczownik r. ż.*; *D.* brody, *C.* Ms. brodzie, *l. mn.* M. B. brody, *D.* bród;

1. „dolna, najniższa część twarzy”: Ona ma zbyt wystającą brodę. Zawiąż chustkę pod brodą. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: • Gładka, okrągła, spiczasta, wystająca broda. • Gładko wygolona broda. • Brać, ująć, wziąć kogoś pod brodę. • Oprzeć, wesprzeć brodę na dłoni. • Broda lata, trzęsie się komuś ze wzruszenia, ze zdenerwowania. • Jedzenie kapie z brody, ścieka po brodzie. ♦ Druga broda 'zwisający podbródek'. ♦ Dostać, co komuś z brody skapnie, spadnie 'dostać resztki'. ♦ Mieć mleko pod brodą||Być z mlekiem pod brodą 'być bardzo młodym'. ♦ *potoczny* Pluć sobie w brodę 'wyrzucać sobie coś, żałować utraconej okazji'. ♦ *potoczny* Druga broda komuś rośnie 'ktoś tyje'. *Wyrazy i połączenia*

bliskoźnaczne: dolna szczęka, podbródek.

2. „zarost na dolnej części twarzy, na szczękach i podbródku”: Marek zapuszcza brodę i wąsy. Zgol brodę, bo jest zbyt długa i cię postarza. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: ● Broda biała, bujna, czarna, długa, gęsta, krótka, szwedzka, klinowata, kłaczkasta, kłaczkowata, mała, najeżona, nastroszona, poważna, przyszyżona, rozłożysta, rzadka, spiczasta, wachlarzowata. ● Gładzić, golić, nosić, zapuszczać brodę. ● Strzyć, przyszyżyć brodę. ● Broda pokrywa, porasta policzki, twarz. ● Broda wisi, zwisa, sięga do pasa. ▲ Broda hiszpańska 'wąski, pionowy pasek zarostu na brodzie pod dolną wargą; bródka hiszpańska'. ◆ Broda się komuś sypie 'na twarzy młodzieńca pojawia się zarost'. ◆ Jeszcze broda komuś nie urosła 'ktoś jeszcze jest bardzo młody'. ◆ Dowcip, kawał z brodą 'dowcip od dawna wszystkim znany'. *Przysłowia*: ■ Broda nie czyni mądrości. Broda mądrości nie dodaje. Broda nikogo mądrym nie czyni 'broda nie świadczy o rozumie'. ■ Broda jak u proroka, a cnota jak u draba 'pozory mylą'. *Wyrazy i połączenia bliskoźnaczne*: zarost, bródka.

3. *zoologiczny* „pęk dłuższej sierści pod pyskiem lub piór na piersi albo na podgardlu u niektórych zwierząt i ptaków”.

4. *przenośny* „meh na drzewach”. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: ● Broda mchów na świerkach.

Wyrazy pochodne: zob. *przymiotnik*: brodaty; zob. *zdrobnienie*: bródka; zob. też: brodacz, brodawczka, brodawnik, bokobrody, podbródek.

Por. zarost.

brodacz *pochodny od broda; rzeczownik r. m.; D. B. brodacza, l. mn. M. brodacze, D. B. brodaczy, dla znaczenia 2. l. mn. B. brodacze;*

1. „mężczyzna, który ma bujny zarost na dolnej części twarzy”: Odkąd jesteś brodaczem, coraz mniej mi się podobasz. *Wyrazy i połączenia bliskoźnacz-*

ne: mężczyzna brodaty, człowiek brodaty.

2. *zoologiczny* „zwierzę lub ptak z pękiem dłuższej sierści pod pyskiem lub piór na piersi albo na podgardlu”. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: ▲ *kynologiczny* Brodacz monachijski/brodacz olbrzym 'duży, silny pies z rasy sznau-cerów, o szorstkiej sierści, czarnej lub szaropopielatej (tzw. «pieprz i sól»), tworzącej na głowie brodę, bokobrody i krzaczaste brwi; używany jako pies obronny; sznau-cer olbrzym’.

3. *przestępczy* „król w kartach do gry”. *Por.* mężczyzna; zwierzę.

brodawczka *pochodny od broda; rzeczownik r. ż.; D. brodawczki, C. Ms. brodawczce, l. mn. M. B. brodawczki, D. brodawczek;*

botaniczny „krzaczkowaty porost o plechach różnej barwy, zwisających; na drzewach, występujący w różnych miejscach kuli ziemskiej; Usnea”: Niektóre gatunki brodawczki wykorzystywano dawniej w przemyśle kosmetycznym.

Por. roślina.

brodaty *pochodny od broda; przymiotnik; brodata, brodate, brodaci; nie stopniuje się;*

1. „taki, który ma brodę, czyli zarost na dolnej części twarzy, pęk sierści albo piór”: Brodaty starzec z laską wszedł do dworcowej poczekalni. Jamniki szorstkowłose wyglądają bardzo zabawnie – są brodate i mają nastroszone brwi. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: ● Brodaty mężczyzna, człowiek. ● Brodaty żubr. ● Brodaty jak kozioł. *Przysłowia*: ■ Mądrość przychodzi z laty, acz nie każdy jest mądrym brodaty.

2. *przenośny* „o drzewach: takie, które są pokryte mchem”. *Połączenia wyrazowe i frazeologia*: ● Brodaty świerk, dąb.

brodawczak *pochodny od brodawka; rzeczownik r. m.; D. brodawczaka, N. brodawczakiem, l. mn. M. B. brodawczaki, D. brodawczaków;*

medyczny „łagodny nowotwór utworzony z bogato unaczynionych i łatwo